

ANKARA'DAKİ MÜZELERİN EĞİTİM İŞLEVLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Gökçen ÖZBEK*
Ali Akın AKYOL**
Aysel KÖKSAL AKYOL***

Öz: Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM), 2007 yılında yaptığı müze tanımına göre; müzeler, kar amacı gütmeksizin toplumun gelişmesine hizmet eder, insanlığın ve çevresinin somut ve soyut mirasını eğitim, çalışma ve beğeni amaçları çerçevesinde toplar, muhafaza eder, araştırır, sergiler ve halkın mirası ile buluşmasına açık olur. Bu bağlamda, müzelerin eserlerin sergilendiği bir yer olmasının yanı sıra aktif ilişkilene ve eğitim yoluyla ziyaretçi ile iletişime geçen bir yer olmaya doğru değişim gösterdiği dikkati çekmektedir. Müzelerin eğitim ortamı olarak algılanması ile müzede eğitim, müzede eğitim yapılan ortam ve müze eğitimcisi gibi kavramlar sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. Bu değişimi göz önünde bulundurarak bu çalışmada, Ankara'da bulunan ve mekanlarını eğitim ortamı olarak kullanan müzelere odaklanılmıştır. Çalışma kapsamında, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmış, bu bağlamda Ankara kent merkezi ve ilçesi Beypazarı'nda aktif eğitim yapan beş müze seçilmiştir. Söz konusu müzelerin sunduğu eğitimlere dair bilgi toplayabilmek için yarı yapılandırılmış görüşme formları ile doküman analiz formları geliştirilmiştir. Formlarda; Müze Eğitimcisi, Eğitim/Program/Etkinlikler, Hizmet ve Tanıtım, İşbirliği ve Destek, Mekan olmak üzere belirlenen beş temel temaya yönelik sorulara yer verilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda, müzelerin hepsinde en az bir müze eğitimcisinin bulunduğu, müze eğitimcilerinin ikisinin "Müze Pedagojisi" alanında eğitim gördüğü belirlenmiştir. Müze eğitimcileri, müze ve müze eğitimi alanlarında kendilerini daha yetkin hissettiklerini ifade etmişlerdir. Müzelerde, küçük bir grubun veya müze eğitimcisinin okul öncesinden başlayıp 17 yaşa kadar olan çocuklar için etkinlikler geliştirdiği ve bu etkinliklerin değerlendirildiği saptanmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan bütün müzelerin, uzmanlarla işbirliğine açık olduğu ve bir müze hariç diğerlerinde eğitimler için ayrı ve uygun bir mekanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Müze Eğitimi, Ankara Müzeleri, Müze Eğitim Programı, Müze Eğitimcisi, Müze Ortamı.

* Dr.; Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü.

** Yrd. Doç. Dr.; Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü.

*** Prof.; Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü.

INVESTIGATION OF MUSEUMS IN ANKARA IN TERMS OF THE EDUCATIONAL FUNCTION

Gökçen ÖZBEK*
Ali Akın AKYOL**
Aysel KÖKSAL AKYOL***

Abstract

In 2007, International Council of Museums (ICOM) had updated the definition of museum as a non-profit, permanent institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purposes of education, study and enjoyment. In this regard, it is also significant that museum has been shifting from only conservation an exhibition of items toward communication with audience through active engagement and education. With perceiving the museums as an environment for education, the terms of education in museums, museum environment, and museum educator have begun to use. Considering this shift, the present study focuses on museums in Ankara of which museums have been using their context for education. In the scope of the study, five museums in Ankara had been selected using purposeful sampling. To collect data from museums, semi-structured interview form and document analysis forms were developed. In the forms, the data were gathered under five titles: Museum Educator, Education/Program/Activities, Service and Publicity, Cooperation and Support, and also Space. The result of the study showed that all museums have museum educators, two of whom have museum pedagogy background. Educators stated that they had felt more competent in the fields of museum and museum education; and also they had been planning and evaluating activities for the children from preschool to aged 17. Additionally, the study revealed that all museum are open for cooperation with experts and except for one museum, all have separate and appropriate room for the education.

Key words: Museum Education, Museums in Ankara, Museum Curriculum, Museum Educator, Museum Environment.

* Dr, Ankara University, Faculty of Health Sciences, Department of Child Development.

** Assist. Prof. Dr., Gazi University, Faculty of Fine Arts, Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Department of Conservation and Restoration of Cultural Assets.

*** Prof. Dr, Ankara University, Faculty of Health Sciences, Department of Child Development.

GİRİŞ

Geçtiğimiz yüzyılın ortalarından itibaren post-modern yaklaşımın tetiklemesi ile pek çok alanda gerçekleşen yeniden-düzenleme süreci, Bauman'ın (2000) altını çizdiği gibi tamamlanmamış modernizasyon sürecinin karakteristik özelliğidir. Bireyi odağa alan bu anlayış, pek çok alanda olduğu gibi eğitim ve müze alanlarında da etkisini göstermiştir. Her iki alanda da bireyin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, onun hazır bulunmuşluğu üzerinden, bireysel farklılıkları yadsımadan, bireyin bilişsel, sosyal ve kültürel gelişimini destekleme çabası, bu iki alanın birbirine yaklaşmasını sağlamıştır. Bu durum da, "müze pedagojisi" olarak isimlendirilen, eğitim ile müzelerin işbirliği yaptığı yeni bir disiplini yaratmıştır (Paykoç ve Baykal, 2000). Bu bağlamda, müzeler nesnelere sadece koruyan ve sergileyen yerler olma özelliklerinin ötesinde ziyaretçi ile iletişime geçip onların eğitiminden sorumlu kurumlardan biri olma yolunda ilerlemektedir. Post-modernizm ile paralel bir biçimde şekillenen ve kimi kuramcılarca post-müze olarak isimlendirilen (Hooper-Greenhill, 2000) bu akımda müzenin kültür, iletişim, öğrenme ve kimlikle iç içe bir duruş sergilemesi beklenmektedir. 2007 yılında Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) müzelerin tanımını şu şekilde güncellemiştir: "Toplumun gelişmesine hizmet eden kar amacı gütmeyen; insanlığın ve çevresinin somut ve soyut mirasını eğitim, çalışma ve beğeni amaçları çerçevesinde edinen, muhafaza eden, araştıran, iletişime geçen ve sergilen halka açık daimi kurumlardır." Benzer şekilde, eğitim süreçlerini koordine edecek kişi kurum ve yapıların da, modernizm sürecinde sınırlı kaldıkları okul duvarlarının dışına taşarak müzeleri bu süreçte destekleyecek, yönlendirecek ve deneyimleri paylaşacak bilinçte davranmaları gerekmektedir. Ancak karşılıklı açık ve paylaşımcı bir tavır ile verimli bir birlikteliğin ivmeleneyeceği öngörülmektedir.

Bireyi odağa alan eğitim algısının kabulünden bu yana daha birey odaklı bir yaklaşım takip edilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda da, yaşadığımız çağ, beklentilerini yetkinlik bazında tanımlamaya başlamıştır; yeterlilikler çerçevesinde yapılandırılan eğitim-öğretim süreçlerinde, kişinin bilgi ve becerilerini aynı anda geliştirmesini ve bunu yaşamında ve iş ortamlarında gereken düzeyde gösterebilmesini kapsamaktadır (Lizzio ve Wilson, 2004). Alana özgü yetkinliklerin yanı sıra, problem çözme, kavramsal ve bağlamsal algılama, kişiler arası iletişim becerileri gibi günlük hayata dair temel becerilerin geliştirilmesi de gerekmektedir. Bu becerilerden yola çıkan eğitimin de bireylerin sadece sosyal, kültürel ve bireysel gelişimlerini bir bütün olarak görüp değerlendirme odağında olması beklenmektedir. Bu nedenle, bireye bilgi doğrudan aktarımı üzerinde çalışan değil yaşanan ve öğrenilen çevreyi zenginleştiren bir bakış açısının yerleştirilmesi gerekmektedir. Bu da ciddi mekanlar olarak algılanan ve günlük yaşamdan ayrı tutulan okul çerçevelerinde gerçekleştirilmek mümkün değildir (Hooper-Greenhill, 2007).

Müzelerdeki hem yapılandırılmış hem de yapılandırılmamış öğrenme süreçlerinin okullardakinden daha farklı olduğu söylenebilir. Müzelerde amaca göre düzenlenmiş bir çevre olduğu söylenebilirken; okul binasına adım atan öğrencinin genellikle düzenlenmiş bir çevreyle karşılaşmadığı görülmektedir. Eğitim ortamları, pek çok paradigma değişimine sahne olsa da, gerçek anlamda 18. yüzyıl bakış açısının değiştiğini söylemek zordur. Fakat müzeler, sergilenen eserler ve sergileme biçimi ile zengin ve şaşırtıcı bir öğrenme ortamı sunmakta (Hooper-Greenhill, 2007), doğası gereği, ilgi ve merak oluşturmaktadır. Bu bağlamda müze yapılandırılmamış bir öğrenme ortamını, sadece var olma biçimi ile sunmaktadır. Özellikle yeni nesil müzelerde, bir yönlendirme ihtiyacını yok edecek şekilde önceden yapılandırılmış bir sunum ile ziyaretçinin öğrenme sürecine, sergileme biçiminin kendisi rehberlik ettiği görülmektedir. Bu rehberliğe ek olarak, müze pedagojisi yardımıyla müzedeki eğitim sürecinin yapılandırılması ile oluşan öğrenmenin kalitesinin ve verimliliğinin arttığı gözlemlenmektedir (Paykoç ve Baykal, 2000).

Müze ile eğitim-öğretim süreçlerini aynı yaklaşımda birleştirme çabası yeni bir fikir değildir; seminerler, konuşmalar ve etkinlikler yolu ile bu kaynaştırma yapılmaktadır (Demirdelen vd., 2005). Fakat bu kaynaştırmanın sistematik yapılması post-müze kavramı ile ilişkilenebilir. Ülkemizde, bu çabaları yapılandırma adına gerçekleştirilen örneklerden ilki Anadolu Medeniyetler Müzesi'nde kurulan eğitim departmanı ve bunun bünyesinde geliştirilen programlar ile eğitim atölyeleridir (Akyol vd., 2004). Son yıllarda benzer bir sistem örneği de Mardin Müzesi'nde görülmektedir. Bu örnekler incelendiğinde, müzelerdeki öğrenme sürecinin 18. yüzyılda şekillendiği gibi "bakmakla" sınırlı olmadığını söylemek mümkündür. Zengin bir öğrenme ortamı sunan müzelerin, aynı zamanda bireylerin öğrenme süreçleri ile ilişkilenebilen eğitim yöntem ve tekniklerini kullandığı görülmektedir. Yapararak yaşayarak öğrenme deneyimi sunan atölyelerin yanı sıra, oyunlarla, drama yöntemi ile gerçek yaşam deneyimlerinden yola çıkan durumlarla ziyaretçinin müze deneyimini gerçek bir öğrenme süreci haline getirdiği söylenebilir. Sistematik bir yapılandırma gerektiren bu deneyim süreçleri, müze eğitim programlarına ve müze eğitimcilerine olan ihtiyacı doğurmaktadır. Türkiye'de bu ihtiyacı gidermek için Müze Pedagojisi programları ile üniversitelerde uzman yetiştirilmeye çalışılmaktadır.

Tüm bu çabalar dahilinde bu araştırmada, Ankara'da bulunan ve mekanlarını eğitim ortamı olarak kullanan müzelerin eğitim işlevleri açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı kapsamında yöntem olarak durum çalışması seçilmiştir. Bu yöntemde, bir olgunun çok yönlü olarak kendi yaşam çerçevesinde araştırılarak var olan durumunun ortaya çıkarılması hedeflenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Çalışmada, kendi bağlamlarında incelenecek olan müzeler, Ankara ili ile sınırlandırılmıştır. Çalışma kapsamında, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılır.

◆ Gökçen Özbek / Ali Akın Akyol / Aysel Köksal Akyol

mıştır. Bu bağlamda durum çalışmasına dâhil edilmek üzere, Ankara il sınırlarında yer alan ve aktif eğitim yapan beş müze seçilmiştir. Seçilen müzeler, Şekil 1’de gösterildiği gibi, Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Yaşayan Müze, Ankara Veteriner Anatomisi Müzesi (AVAM), Ankara Rahmi M. Koç Müzesi’dir. Ankara kent merkezinde 48, ilçeleri de dahil edildiğinde toplam 58 müze ziyarete açık durumdadır. Çalışma kapsamında seçilen müzeler yıllık ziyaretçi sayısı oldukça yüksek olan ve örnekleme ifade edecek devlet, özel ve üniversite müzeleridir.

(a)

(b)

(c)

(d)

(e)

Şekil 1. Araştırmanın gerçekleştirildiği Ankara Müzeleri; (a) Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi, (b) Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, (c) Ankara Üniversitesi Anatomi Müzesi, (d) Beypazarı Yaşayan Müze, (e) Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Araştırma kapsamında yer alan müzelerin genel özellikleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Müzelerin Genel Özellikleri

Müze Kategorisi	Müze Türü	Ziyaretçi Sayısı (2015 yılı)	Eğitilmelere Katılan Ziyaretçi Sayısı	Bütçe	
Müze-1	Özel	Arkeoloji ve Sanat Müzesi	11205	5211	Giriş ücreti
Müze-2	Özel	Sanayi ve Teknoloji Müzesi	74000	15750	Sponsorlar ve Giriş Ücreti
Müze-3	Üniversite	Anatomi Müzesi	B.Y.*	B.Y.	Üniversite Rektörlüğü TÜBİTAK Giriş Ücreti
Müze-4	Kamu	Arkeoloji Müzesi	B.Y.	B.Y.	Devlet Bütçesi
Müze-5	Kamu	Etnografya Müzesi	B.Y.	B.Y.	Devlet Bütçesi

*B.Y. Bilgi Yok

Tablo 1’de görüldüğü gibi, çalışmaya veri sağlayabilecek özellikte olan ve bu kapsamda incelenen müzelerden 2 tanesi özel, 1 tanesi üniversite müzesi ve 2 tanesi de devlet müzesidir. Müzelerden biri, Ankara’nın ilçesi olan Beypazarı’nda yer alırken, diğer 4 müze, Ankara’nın merkezinde, toplu taşımla ulaşılabilir durumdadır. Birinci müze, arkeoloji ve sanat müzesi; ikincisi, sanayi ve teknoloji müzesi; üçüncüsü müze anatomi müzesi; dördüncüsü, arkeoloji müzesi ve beşincisi, etnografya müzesi olarak geçmektedir. Müzelerden yalnızca 2 tanesi ziyaretçi ve eğitime katılan ziyaretçi sayılarını verebilmiştir. Bu durum, anılan müzelerin bu kayıtları ya paylaşmak istememesinden ya da güvenilir bir kayıt sistemine sahip olmamalarından kaynaklanıyor olmalıdır. Temel finansal kaynağın özel müzelerde giriş ücretleri, kamu müzelerinde devlet

bütçesi olduğunu belirtilmiştir. Üniversite müzesi olan anatomi müzesi için üniversite rektörlüğü ve TÜBİTAK projeleri de bütçe sağlayabilirken, özel müzeler de, çok düşük miktarda da olsa çeşitli etkinlikler için sponsor bulabildiklerini söylemişlerdir.

Müzelerdeki eğitimlere dair bilgi toplayabilmek için yarı yapılandırılmış görüşme formları ile doküman analiz formları geliştirilmiştir. Formlarda beş temel tema belirlenmiştir; (a) Müze Eğitimcisi, (b) Eğitim/Program/Etkinlikler, (c) Hizmet ve Tanıtım, (d) İşbirliği ve Destek, (e) Mekan (Şekil 2).

Müzedeki eğitim ofisleri veya eğitimden sorumlu kişilerle yapılan görüşmeler ve doküman sonuçları önce belirlenen temalar dahilinde betimsel analiz ile analiz edilmiştir; öngörülmeven yeni temalar için de içerik analizi yapılmıştır.

(a)

(b)

(c)

(d)

(e)

Şekil 2. Veri Toplama Formları ve Temaları

Çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak için bir takım önlemler göz önünde bulundurulmuştur. Bunlardan birincisi, görüşme sonrasında, görüşme formundaki verilerin analiz edilmeden önce katılımcılara gönderilerek teyit edilmesi, ikincisi, veri analizi sonrasında sonuçların paylaşılarak görüşlerinin alınmasıdır. Üçüncüsü, veri toplama sırasında veri çeşitlenmesi yapılarak birden fazla yöntem ile veri toplanmasıdır. Dördüncüsü ise, araştırma yapılan müzelerle etkileşim süresinin uzatılması ve araştırmacıların müzedeki etkinliklere tanıklığının artırılarak daha çok veriye ulaşılmasıdır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışma kapsamında, Ankara il sınırları içinde yer alan beş müzenin, müze eğitimcileri ile görüşmeler yapılmış, elde edilen veriler incelenmiştir. Analiz sonuçları tablolar halinde sunulmuş ve bulgular ilgili alanın yazınından yararlanılarak yorumlanmıştır.

Tablo 2. Müze Eğitimcilerinin Demografik Bilgileri

	Cinsiyet	Yaş	Öğretim Durumu	Mezun Olduğu Bölüm/Fakülte	Müze Eğitimcisi Deneyimi
Müze Eğitimcisi-1	Kadın	27	Yüksek Lisans Öğrencisi	Arkeoloji Bölümü Müze Eğitimi ABD*	2 yıl
Müze Eğitimcisi-2	Kadın	28	Yüksek Lisans	Bilgi Belge Yönetimi Bölümü Müze Eğitimi ABD	4 yıl
Müze Eğitimcisi-3	Erkek	36	Doktora	Veteriner Fakültesi	4 yıl
Müze Eğitimcisi-4	Kadın	42	Doktora	Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	10 yıl
Müze Eğitimcisi-5	Kadın	44	Yüksek Lisans	Antropoloji Bölümü	13 yıl

* ABD: Anabilim Dalı

Tablo 2 incelendiğinde; müze eğitimcilerinin birinin erkek, dördünün kadın olduğu, yaşlarının 27-44 arasında değiştiği görülmektedir. Çalışma kapsamında incelenen müzelerin hepsinde bir müze eğitimcisi bulunmaktadır. Tablo 2’de görüldüğü gibi müze eğitimcilerinin ikisi “Müze Eğitimi” alanında eğitim görmüşken, tüm eğitimcilerin en az yüksek lisans seviyesinde eğitimleri vardır. Müzelerde çocuklarla ve yetişkinlerle eğitim etkinlikleri yapan müze eğitimcilerinin müze, tarih, arkeoloji, eğitim bilimleri, gelişim gibi alanlarda gerekli bilgi ve yetkinliğe sahip olmaları verdikleri

eğitimin etkililiği açısından önemlidir. Mezun oldukları bölüm ya da fakülte açısından bakıldığında müze pedagojisi, edebiyat ve antropoloji bölümlerinden mezun oldukları, bir eğitimcinin ise veteriner olduğu; veteriner olan müze eğitimcisinin anatomi müzesinde çocuklara etkinlikler yaptığı görülmüştür. Ülkemizde müze eğitimi ile ilgili eğitimin tarihinin çok da eskiye gitmediği ve lisansüstü düzeyde verildiği bilinmektedir. Bu programlardan mezun olan müze eğitimcileri ya da müzede eğitim etkinlikleri yapan diğer eğitimcilerin müze eğitiminin yanı sıra çalıştıkları müzelerin türlerine yönelik de donanımına sahip olmaları gerekmektedir.

Tablo 3. Müze Eğitimcilerinin Öz-yetkinlik Algıları

	Alan Yetkinlikleri (1 en az, 5 en çok olacak şekilde değerlendirme)						
	Çocuk Gelişimi	Çocuk Psikolojisi	Müze	Müze Eğitimi	Eğitim Programı	Öğretim Yöntem/ Teknikleri	Arkeoloji Tarih Sanat Tarihi
Müze Eğitimcisi-1	3	3	4	4	4	4	5
Müze Eğitimcisi-2	3	3	4	5	4	4	2
Müze Eğitimcisi-3	4	4	5	5	4	4	1
Müze Eğitimcisi-4	3	3	5	4	4	5	5
Müze Eğitimcisi-5	4	4	5	4	4	4	4

Tablo 3 incelendiğinde, eğitimcilerin yetkinlik algılarına dair sorulan sorularda, eğitimcilerin farklı alanlardaki yetkinliklerine dair kendilerini puanlamaları istenmiştir. Öncelikle verdikleri cevaplardan eğitimcilerin hepsinin kendilerini geliştirmeye açık oldukları sonucuna varılmıştır. Tablo3'te görüldüğü üzere, eğitimciler, müze ve müze eğitimi alanlarında kendilerini daha yetkin hissetmektedirler. Bir eğitimci bu durumu şöyle açıklamaktadır: “Müzeciliği aslında, ben deneyim yolu ile öğrendim; ama çocuk gelişimi ve psikolojisi gibi alanlarda hala kendini yetkin hissediyorum, diyemem.” (Müze Eğitimcisi-4). Müze eğitimcilerinden biri arkeoloji, tarih ve sanat tarihi konularında kendisini yetersiz bulmuştur. Bunun dışında tüm alanlarda müze eğitimcilerin kendilerini orta ve ortanın üzerinde yetkin olarak algılamaktadırlar. Müzede yapılan eğitim etkinliklerinin çocuklar için daha anlamlı olması için belirtilen tüm alanlarda eğitimcilerin yeterli donanımına sahip olmalarının önemli olduğu bilinmektedir. Tablo 2’de müzede eğitim etkinliklerini yürüten eğitimcilerin mezun olduk-

ları bölüm ya da fakülteler de göz önüne alındığında kendilerini her alanda iyi ya da çok iyi hissetmemelerinin beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir.

Castle (2002), müze eğitimcilerinin, müzenin konusu ile alakalı alanlarda yetkin olmasının beklendiğini belirtmektedir; bu bağlamda eğitim amaçlı olarak yarı ya da tam yapılandırılmış programları yürütebilmesi beklenmektedir. Yapılan çalışmada, müze eğitimcisi olarak görev yapan kişilerin hem alanlarında hem de eğitim konusunda kendilerini geliştirme çabalarının ve kendilerini bu alanda yetkin hissetme eğilimlerinin alan yazında belirtildiği şekilde olduğu görülmüştür. Clive (1991) ve Seidel ve Hudson (1999)'ın belirttiği gibi, müzede eğitim faaliyetlerini yürütecek kişilerin pek çok alanda yetkinliklerinin olması gerekiyor.

Tablo 4. Müzelerdeki Eğitim Programlarına Dair Bilgiler

Eğitim Programı					
	Yaş Grubu	Geliştiren Kişi	Yöntem ve Teknik	Değerlendirme	Ziyaret Öncesi/Sonrası Eğitim
Müze-1	3-14 yaş	Müze Eğit.	Sokratik Yön. Yaşantısal Öğr. Prob. Çözme	Yapılıyor	Öncesi: Genel bilgilendirme
Müze-2	4-17 yaş, Aileler, Üniversite öğrencileri	Müze Eğit.	Sokratik Yön. Drama Yaşantısal Öğr. Prob. Çözme	Yapılıyor	Öncesi ve sonrası: Yaş grubuna uygun eğitim
Müze-3	0-17 yaş	Müze Eğit.	Sokratik Yön. Drama Yaşantısal Öğr. Sunum	Yapılıyor	Öncesi: Genel bilgilendirme
Müze-4	Çocuk ve Yetişkin	Grup olarak	Sokratik Yön. Drama Yaşantısal Öğr. Sunum Tartışma	Yapılıyor	Sonrası: Pekiştirme ve merakı artırma için
Müze-5	Çocuk	Grup olarak	Sokratik Yön. Drama Yaşantısal Öğr. Yaparak Öğr. Beyin Fırtınası	Yapılıyor	Yapılmıyor

Tablo 4 incelendiğinde, analiz sonuçları, müzelerde bir eğitim programcısı tarafından geliştirilmiş, revizyonu yapılmış ve takibi devam eden sistematik bir program sürecinin işletilmediğini göstermektedir. Daha çok, müzedeki küçük bir grubun veya müze eğitimcisinin kendisinin geliştirdiği etkinliklerin kullanıldığını ve bu etkinliklerin değerlendirildiği anlaşılmıştır. Bu etkinliklerin temelde okul öncesinden başlayıp 17 yaşa kadar olan çocuklar için planladığı, nadiren aileler, üniversite öğrencileri ve yetişkinler için etkinlikler yapıldığı belirtilmiştir: “Müze eğitimi deyince, sanırım katılımcının da temel beklentisi çocuklara yönelik olması. Biz yetişkinler için de etkinlik planlamak isteyince çok az katılım oluyor” (Müze Eğitimcisi-4). Bu etkinlikler sırasında kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerinde, her müzenin sokratik yöntem, yani soru-cevap yöntemi, yaşantısal öğrenme ve problem çözme yöntemlerini kullandığı görülmektedir. Biri hariç, diğer müzeler drama yöntemini kullandıklarını belirtirken, “müzedeki drama etkinliklerinin önemi”nden bahsetmişlerdir (Müze Eğitimcisi 3 ve 4). Bu araştırma kapsamında, müze ziyareti öncesi veya sonrasında dört müze tarafından yapılandırılmış bir eğitim olduğu ortaya çıkartılmıştır: “Çocuklara nereye gelecekleri, ne yapacakları ne kadar açık anlatılırsa o kadar daha bilinçli bir ekip ile karşılaşılıyor” (Müze Eğitimcisi-1). “Biz öğrendiklerini pekiştirmek ve merakı arttırmak için ziyaret sonrası bir toplantı ve değerlendirme yapıyoruz” (Müze Eğitimcisi-4).

Müzelerde çocuklara yönelik etkinliklerin olduğu, yetişkinlere ya da tüm aile bireylerini kapsayan ailelere yönelik eğitim etkinliklerinin çok da yeterli olmadığı görülmüştür. Oysa çocukların anne-babaları, kardeşleri, büyükanne ve büyükbabaları ile katılacakları eğitim etkinliklerinin çocuk ve yetişkin katılımcılar üzerindeki etkileri çok daha farklı olacaktır. Bu açıdan müzelerin kendilerini aileler ya da yetişkinlere yönelik eğitim etkinlikleri konusunda geliştirmeleri gerektiği söylenebilir. Müzelerde drama gibi yaşantıya yönelik eğitim yöntemlerinin seçilmiş olmasının bizlere geçmiş anlatan müzelerin daha kolay ve eğlenceli bir şekilde anlatılmasında yararlı olduğu söylenebilir.

Müze eğitimcileri tarafından yürütülen çalışmalarda, drama yöntemi Türkiye’deki çalışmalarda sıklıkla karşılaşılan bir eğitim öğretim yöntemidir (Adıgüzel, 2000; Okvuran, 2012; Oruç ve Altın, 2008; Tezcan-Akahmet, 2001). Yapararak yaşayarak öğrenme, ve soru cevap yöntemine dair olan sokratik yöntem, Türkiye’de Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde aktif olarak bir dönem sürdürülürken, şu anda içinde Mardin Müzesi’nin, Koç ve İstanbul Arkeoloji Müzesi’nin olduğu örneklerde devam ettirilmektedir (Akyol, v.d., 2004; 2012; Hacısalihoğlu, 2013). Çalışma kapsamında ortaya müze eğitimcilerinin belirttiği gibi, müze ziyaretinde olduğu kadar, müze öncesi ve sonrası etkinliklerin, öğrencilerin deneyimlerini zenginleştirici etkisi vardır (Anderson Kisiel ve Storksdieck, 2006; Coughlin, 2010). Çalışmada, müzelerin, ziyaret öncesi ve sonrası etkinliklerin öneminin farkında olduğu ortaya çıkartılmıştır. Anderson ve arkadaşlarının (2006) belirttiği gibi, müzeye geliş öncesi ve müze ziyareti sonrası etkinlikleri çocukların müzedeki deneyimleri için bir bağlam yaratabilmektedir; bu nedenle onların

yeni deneyimlerini daha kolay şekillendirmelerini, daha sağlam bağlar kurmalarını sağlamaktadır.

Araştırmada, müzelerde “hizmet ve tanıtıma” yönelik yapılan çalışmaların da üzerinde durulmuştur. Çalışma kapsamında ele alınan müzelerde, müze ziyaretini destekleyecek broşür sağlama ve rehberli turların yanı sıra, seminerlerin, ön eğitimlerin, atölye çalışmalarının, QR kodları gibi açıklama, fotoğraflı anlatımının olduğu görülmüştür. Müzelerin başka müzeler ile ortak projeler yapmadığı ortaya çıkartılırken, yurt içi ve yurt dışındaki müzelerde yapılan etkinlikleri takip ettikleri sonucuna varılmıştır. Dört müze hizmetlerini, müze dışına taşıdığını belirtirken, bunu mesleki tanıtım günleri, şenlikler, Avrupa bilim eğlence günü (Müze Eğitimcisi-3); müze tanıtımı (Müze Eğitimcisi -2); müzeler günü (Müze Eğitimcisi-4); ve gezici müze (Müze Eğitimcisi-5) kapsamında yaptıklarını belirtmişlerdir (Tablo 5). Müzelerin kendilerini ve yaptıkları etkinlikleri/eğitimleri tanıtmak için temelde web sitelerini kullandıkları çıkan sonuçlar arasındadır. Örneğin Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi, güncel etkinliklerini vermek için şu bağlantıdan yararlanmaktadır: <http://www.erimtanmuseum.org/index.php/tr/etkinlikler.html>. Benzer şekilde, Rahmi M. Koç Müzesi, ana sayfasından etkinlik duyurularını yapmaktadır. Fakat, özellikle özel müzelerin, sosyal medyaya yöneldiğini ve bir çok uygulamayı etkin bir şekilde kullandığını söyleyebiliriz: “Eskiden broşür demek her şey demektir, ama artık ‘twitter,’ ‘facebook’ bilgilendirmeleri broşürlerden daha değerli, hem de maliyetsiz” (Müze Eğitimcisi-4). “Biz, bir TÜBİTAK projesi yönettiğimiz için, sosyal medyanın yanı sıra, televizyon-radyo gibi platformları da kullanabiliyoruz” (Müze Eğitimcisi-3). Müzelerin tanıtımına yönelik broşür hazırlamadan sosyal medyaya kadar farklı yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Çocukları ve yetişkinleri müzelere çekecek her bir yöntemin önemi büyüktür. Henüz tarihi çok da yeni olan Ankara Veteriner Anatomi Müzesi’nin televizyonda haber olmasından sonra ziyaretçilerinin özellikle de okulları ile gelen çocuk ziyaretçilerinin hızla arttığı bilinmektedir. Sosyal medyanın günümüzdeki gücü de büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle bireyleri müzelere çekecek tüm yöntemlerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Yapılan tanıtımın ve günümüzde sosyal medya aracılığıyla ziyaretçisine ulaşan müzelerin yanı sıra hizmet kalitelerini de arttırdıklarını görmekteyiz. Sosyal medyanın sadece tanıtım odağında olmadığını, aynı zamanda müzeye gelmeden önce müze-ziyaretçi arasındaki iletişimi sağlayacak etkisinin olduğunu belirten Anderson, Kiesel ve Storksdieck (2006), mail grupları, facebook gibi platformların etkisinin yadsınamayacağını belirtmiştir.

Tablo 5. Müzelerdeki İşbirliği

	Uzmanlarla İşbirliği	Misafir Eğitimi	Müze Dışı Eğitim
Müze-1	Var	Var (Akademisyen)	Yok
Müze-2	Var (ama sınırlı)	Var (Akademisyen ve Öğretmen)	Var
Müze-3	Var	Yok	Var
Müze-4	Var	Var (Drama Lideri, Öğretmen, Danışman)	Var
Müze-5	Var	Yok	Var

Çalışma kapsamında ele alınan bütün müzelerin, uzmanlarla işbirliğine açık olduğu sonucuna çıkmaktadır. Biri hariç her müze eğitimcisi şimdiye kadar çeşitli uzmanlarla işbirliği yapıldığından bahsetmişlerdir. “Çocuk gelişimi, drama, eğitim bilimleri, sanat tarihi, arkeoloji ve güzel sanatlar alanlarından uzmanlar ile birlikte çalışıyoruz” (Müze Eğitimcisi-3). Müzelerden 3 tanesi, dışarıdan gelen misafir eğitimcilere açık olduklarını ifade etmişlerdir; ve kapsamda gelen eğitimcilerin, akademisyen, öğretmen, drama liderleri ve psikolojik danışmalar olduklarını söylemişlerdir. “Bize gelen akademisyenler, kendi öğrenci gruplarını getirip kendi derslerini burada işlemeyi tercih ediyorlar.” (Müze Eğitimcisi-1). Müze eğitimi bir taraftan müzelerin, tarihin, arkeolojinin, eğitim biliminin, gelişimin bilinmesinin yanı sıra anatomi, bilim, sanayi gibi müzelerin türüne yönelik bilgi ve yetkinliğe sahip olmayı da gerektirmektedir. Bu nedenle de farklı alanlardan uzmanlar ile işbirliği içinde çalışmaya açık olmak, trans-disipliner bir anlayış içinde çalışmak müzelerde verilen eğitimin niteliğini artıracaktır. Çalışma kapsamında yer alan müze eğitimcilerinin farklı uzmanlar ile çalışmaya açık olmalarının müze eğitimi açısından yararlı olduğu söylenebilir. Müzelerin misafir eğitimcilere açık olması da müzelerin eğitim işlevinin yaygınlaşması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Gurian (2006)’nın belirttiği gibi, müzeler çevresi ile işbirliği kurabilen, kişi ve kurumlarla iletişim halinde olabilen kurumlar olmalıdır. Bu bağlamda, sadece kendi içinde işlerliğini sürdüren sınırlı bir kurum olmaktan ziyade üniversite, okul, kütüphane gibi kurumlarla işbirliğine önem vermelidir (Şar ve Sağkol, 2013).

Araştırmada elde edilen son bulgu, müzelerin sahip oldukları fiziki koşullar ve eğitim için ayrı bir mekana sahip olup olmadıkları ile ilgili olmuştur. Araştırma sonuçları 5 müzeden 4’ünün ayrı ve planlanan eğitimler için uygun bir mekanları olduğunu göstermiştir. Ayrı bir etkinlik odası olmayan arkeoloji müzesi eğitimcisi, müzenin sergi alanının bu tarz eğitimleri yapmak için uygun ortamı sağladığını belirtmiştir. Müzelerin hepsi etkinlikler için gerekli olan temel malzemeleri (kağıt, kalem, boya, basit araç gereç) olduğunu belirtirken, etkinlik alanı olan müzelerden bir tanesi hazırlanan

hamur malzemelerin pişirilmesi için bir fırına (Müze Eğitimcisi-1), bir diğeri çeşitli kostümlere (Müze Eğitimcisi-5) sahip olduklarını belirtmişlerdir. Müzelerin etkili birer eğitim-öğretim ortamı sunabilen yerler olduğu fikrinin kabul görüp yaygınlaşması ile müzeler öğrenme etkinlikleri için ayrı birer mekan arayışına girmiştir. Hatta hem Türkiye’de (Akyol, vd. 2004; 2012), hem de yurt dışında, müzenin sergi alanından özerkleşen ayrı eğitim atölyeleri kurularak daha etkili bir ortam oluşturma kaygısı görülmektedir. Brahms ve Crowley’in (2016) altını çizdiği gibi fiziksel ortam müze eğitimi için de destekleyici özelliğe sahiptir: Eğitim için ayrılacak özerk ve özelleştirilmiş ortamlar içlerinde barındırdıkları materyaller ile verimi arttırabilmektedir.

Mekanların çocuğa uygunluğu açısından bakıldığında, kullanılan mobilyalar, tuvalet, sergilemede çocuğun gelişim özelliklerinin göz önünde bulundurulması, eserlerin yaş grubunun görebileceği şekilde sergilenmiş olması, güvenli ortam yaratılması gibi boyutlar ele alınmıştır. Bu değerlendirme sonucu, müzelerin yaş grupları özelinde farklılık gösterdiği sonucuna varılmıştır. Örneğin seçilen müzelerden yalnızca iki tanesinde okul öncesi yaş grubuna özel araç-gereç, mobilya ve tuvaletler bulunurken; tüm müzelerde çocukların boylarını aşan sergilemeler olduğu görülmüştür. Buna karşın, müzelerin güvenli ortamlar oluşturdukları ve özellikle etkinlik odası olan müzelerde çocuğa görelilik konusuna önem verildiği sonucuna varılmıştır. Çocuğun mekanla ilişkilenmesinin eğitim kalitesini de arttıracığı göz önünde bulundurularak, Hooper-Greenhill (2000)’in altını çizdiği gibi çocuğun güvende ve rahat hissedeceği ortamlar önemli görülmektedir. Çocuğun ailesi/öğretmeni veya arkadaşları ile birlikte uzun vakit geçirebilmesi için organize edilmiş müze ortamlarının eğitim kalitesini arttırmak için de adım atmış olacaktırlar (Schauble vd., 2002).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda, müze eğitimcilerinin ikisinin “Müze Eğitimi” alanında eğitim aldığı, tüm eğitimcilerin en az yüksek lisans seviyesinde öğrenim düzeyine sahip olduğu; eğitimcilerin, müze ve müze eğitimi alanlarında kendilerini daha yetkin hissettikleri, müzedeki küçük bir grubun veya müze eğitimcisinin müze etkinliklerini kendisinin geliştirdiği belirlenmiştir. Bu etkinlerin temelde okul öncesinden başlayıp 17 yaşa kadar olan çocuklar için planladığı, nadiren aileler, üniversite öğrencileri ve yetişkinler için etkinlikler yapıldığı saptanmıştır. Broşür ve rehber eşliğinde müze gezme, seminer, atölye çalışmaları, QR kodları gibi farklı biçimlerde müze ziyaretçilerinin bilgilendirildiği, müze eğitimcilerinin ilgili uzmanlarla işbirliğine açık oldukları, müzelerin çoğunda eğitim için bir ortamın olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda müzelerdeki eğitim ortamları ve eğitimcilere yönelik önerilere aşağıda yer verilmiştir:

- Müze eğitimcilerinin lisans ya da lisansüstü eğitim almış olmakla birlikte tüm eğitimcilerin müze, tarih, eğitim, gelişim gibi konularda da yeterli bilgi ve yetkinliğe sahip olmaları için kendilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar içinde yer almaları, mü-

zelerin de eğitimcilerini bu konularda destekleyici bir tutum içinde olmaları gerektiği söylenebilir.

- Müze eğitimcilerinin çoğunlukla eğitim planlarını kendilerinin yaptıkları görülmüştür. Müze eğitimcilerinin eğitim etkinliklerini planlama konusunda alan uzmanları ile işbirliği içinde olmaları ve program geliştirme ile ilgili kendilerini geliştirmelelerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca müze eğitimi ve uygulamaları ile ilgili birçok proje, kitap, makale ve bildiri yazıldığı bilinmektedir. Dolayısıyla bu kaynaklardan da yararlanılması gerektiği belirtilebilir.

- Müzelerde çocuklara yönelik eğitim etkinliklerinin olduğu, ancak çocuklarla birlikte ailelerine yönelik eğitim etkinliklerinin hemen hemen hiç olmadığı görülmüştür. Oysa çocukların aileleri ile birlikte katılabilecekleri müze eğitimlerinin hem bireylerin hem de toplumun gelişmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle müze eğitimcilerinin ailelere yönelik eğitim etkinliklerini planlamaların gerekli olduğu söylenebilir.

- Müzelerde eğitim ortamlarının çoğunlukla olduğu ya da müzede uygun alanların müze eğitimi için kullanıldığı belirlenmiştir. Müzelerdeki eğitim ortamlarının etkili çalışmaların yapılabilmesi için uygun hale getirilmesinin elzem olduğu söylenebilir.

- Bu çalışmada Ankara'da bulunan sınırlı sayıdaki müze ve müzelerde çalışan eğitimciler ile çalışılmıştır. Türkiye genelinde, müze eğitimcisi çalışan diğer müzeler ile de bu çalışmaya benzer araştırma planları yapılabilir.

- Başka bir çalışmada, müze eğitimcilerinin görüşlerini almanın yanı sıra eğitim etkinliklerinin gözlem yöntemi ile değerlendirilmesine ve eğitim ortamlarının araştırmacının belirli kriterler açısından incelemesine yönelik araştırmalar yapılabilir.

- Bu çalışmada, müzelerde çalışan eğitimcilerin görüşleri alınmıştır. Başka bir araştırmada eğitimden yararlanan farklı yaşlardaki çocukların görüşlerini almaya yönelik planlamalar yapılabilir.

Kaynakça

Adıgüzel, Ö. (2000). Müze Pedagojisinin Türkiye'deki Yansımaları ve Müzelerdeki Yaratıcı Drama Uygulamaları. *Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar*. B. Madran (Ed.). (s. 130-143), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Vakfı.

Akyol, A. A., Koman, E., Baysuğ, A., Yılmaz, M. O., Thomas-Özel, C., ve Demirde-len, H. (2004). Anadolu Medeniyetleri Müzesi Eğitim Seksiyonu Projesi. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi (ÇOKAUM) IV. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi, 15-17 Ekim 2003. M. Artar (Ed.) (437-446). Ankara: ÇOKAUM Yayın No: 11.

- Akyol, A. A. ve Alpagut, A. (2012). Educational Projects For The Children At Anatolian Civilization Museum Between The Years 2002-2008, *Journal of Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume: 51 (2012), 1087-1096.
- Anderson, D., Kisiel, J. ve Storksdieck, M. (2006). Understanding Teachers' Perspectives on Field Trips: Discovering Common Ground in Three Countries. *Curator: The Museum Journal*, 49(3), 365-386.
- Bauman, Z. (2000) *LIQUID Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Brahms, L. ve Crowley, K. (2016). Learning to Make in The Museum: The Role of Maker Educators. *Makeology in K-12, Higher, and Informal Education: The Maker Movement and the Future of Learning*. K. Pepler, E. Halverson ve Y. B. Kafai (Ed). New York, NY: Routledge.
- Castle, M. C. (2001). Intellectual and Seductive: Teaching in Museums, Galleries, and Parks. *Sixth OMA Museum Education Colloquium on Learning in Museums*. 15 Mart 2017 tarihinde <http://www.mccastle.com/UserData/intellectual.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Coughlin, P. K. (2010). Making Field Trips Count: Collaborating for Meaningful Experiences. *The Social Studies*, 101, 200-210.
- Demirdelen, H., Alpagut, A. ve Demirtaş, N. (2005). Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin 2003-2004 Yılı Eğitim Etkinlikleri, Müze Eğitim Atölyesi ve Çocuk Şenlikleri. *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 2003-2004 Yıllığı*, XVII, (55-85) Ankara: DÖSİMM Basımevi.
- Gurian, E. (2006). Along the Continuum, Museums and Possibilities. *Open Museum Journal*, 8, 12.
- Hacısalıhoğlu, Ö. (2013). *Ortaöğretim Görsel Sanatlar Eğitiminde Tarih Çevre ve Müze Bilincinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Resim-İş Öğretmenliği Programı. İzmir.
- Hooper-Greenhill, E. (2000) *Museums and the Interpretation of Visual Culture*. London: Routledge.
- Lizzio, A. ve Wilson, K. (2004). Action Learning in Higher Education: An Investigation of Its Potential To Develop Professional Capability. *Studies in Higher Education*, 29, 469-488.
- Okvuran, A. (2012). Müzede Dramanın Bir Öğretim Yöntemi Olarak Türkiye'de Gelişimi. *Eğitim ve Bilim*, 37 (166), 170-180.
- Oruç, S. ve Altın, N. (2008). Müze Eğitimi ve Yaratıcı Drama. *Museum Education and Creative Drama*, 35, (3).

◆ Gökçen Özbek / Ali Akın Akyol / Aysel Köksal Akyol

- Paykoç, F. ve Baykal, S. (2000). *Müze Pedagojisi: Kültür, İletişim ve Aktif Öğrenme Ortamı Olarak Müzelerin Etkinliğine İlişkin Bir Çalışma. Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar Küreleşme ve Yerelleşme*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Schauble, L., Gleason, M. E., Lehrer, R., Bartlett, K., Petrosino, A., Allen, A., Ho, E., Jones, M., Young-Sun, L., Phillips, J., Siegler, J. ve Street, J. (2002). Supporting Science Learning in Museums. *Learning Conversations: Explanation and Identity in Museums*, G. Leinhardt, K. Crowley ve K. Knutson (Ed.), (425-452). Mahway, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Seidel, H. ve Hudson, K. (1999). Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik. *Uluslararası Çalışma Raporu*, B. Onur (Ed.). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları (12).
- Şar, E. ve Sağkol, T. (2013). Eğitim Fakültelerinde Müze Eğitimi Dersi Gerekliliği Üzerine. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 83-90.
- Tezcan-Akahmet, K. (2001). Müze Ortamında Öğrenme ve Drama. *Drama ve Müze Pedagojisi*, N. Aslan (Ed.). Ankara: Fersa Yayıncılık.